

УДК 657.44

Афанас'єва О. Є.

Східноукраїнський університет імені Володимира Дала

ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ: ВІТЧИЗНЯНА ТА ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА

У статті досліджено основні методи визначення фінансових результатів, що застосовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці. Розглянуті проблеми, які спричиняє за собою порядок визначення фінансового результату у вітчизняних формах звітності. Схематично представлена багаторівнева форма розрахунку фінансового результату.

Ключові слова: фінансовий результат, новостворена вартість, прибуток, витрати.

Постановка проблеми. Оскільки величина фінансового результату визначає можливість подальшого розвитку підприємства та створює запас фінансової стійкості, який дозволяє підприємству оперативнo реагувати на зміни у ринковій кон'юнктурі, то питання зниження собівартості та водночас підвищення прибутковості набувають особливої актуальності в сучасний період ринкових реформ та економічних перетворень.

Одним із шляхів поліпшення фінансових результатів діяльності підприємств є вдосконалення діючої методології обліку доходів і витрат, а також контролю за формуванням та використанням ресурсів підприємства відповідно до стратегії його розвитку.

Щоб вижити у конкурентній боротьбі та підвищити прибутковість діяльності виробники змушені переглядати цінову політику й номенклатуру продукції – скорочувати випуск продукції в дешевих сегментах і робити акцент на супер- і преміум-сегменти ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та обліку фінансових результатів приділяти увагу такі вчені, як: А.М. Подд'єоргін, Ф.Ф. Бутирнець, Г.В. Савицька, С.Ф. Голов, А.Г. Загородній, М.А. Болюх, В.В. Сопко, В.Г. Лінник, В.Я. Соколов та інші.

Аналіз досліджень та наукових праць свідчить про те, що облік та контроль фінансових результатів діяльності підприємств є одним з дискусійних та рейтингових питань, оскільки саме прибуток є індикатором успішності господарюючого суб'єкта, виступає одним з головних чинників щодо прийняття управлінських рішень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Порядок визначення фінансового результату у вітчизняних формах звітності не відповідає сучасним вимогам процесу прийняття управлінських рішень та не враховує зарубіжний досвід.

Метою статті є аналіз існуючих методів визначення фінансових результатів враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід.

Виклад основного матеріалу. У зарубіжних системах обліку вихідним моментом і метою є визначення фінансового результату, що відображає ефективність використання вкладеного власниками капіталу. При цьому прибуток трактується як складова власного капіталу, тобто його приріст протягом певного часу; виробничі ресурси розглядаються не за їх місцем у процесі розширеного відтворення, а за строком повернення вкладених у них коштів; а сама діяльність – не як сукупність процесів розширеного відтворення, а як витрачання вкладеного капіталу (власного й залученого) з метою його збільшення.

Сучасна зарубіжна наука трактує бухгалтерський облік як певну знакову систему, спрямовану на визначення прибутку, а теорію бухгалтер-

ського обліку – як аналіз методів його обчислення [7, с. 206].

З розвитком самого бухгалтерського обліку з'являлося і трактування фінансового результату з облікової точки зору. Розвиток обліку фінансових результатів нерозривно пов'язаний з історією розвитку бухгалтерського обліку, оскільки протягом усього процесу його вдосконалення визначення результату діяльності було одним з найважливіших об'єктів обліку навколо якого завжди виникали дискусії та проблеми.

Для усвідомлення кожним бухгалтером сутності обліку фінансових результатів треба чітко виокремити концепцію визначення фінансових результатів, розкрити зміст самого поняття прибутку, як це зроблено, наприклад, у національних регламентах бухгалтерського обліку Австралії, Нової Зеландії, Польщі, США та інших країн.

У зарубіжних системах обліку вихідним моментом і метою є визначення фінансового результату, що відображає ефективність використання вкладеного власником капіталу. При цьому прибуток трактується як складова власного капіталу, тобто його приріст протягом певного періоду; виробничі ресурси розглядаються не за їх місцем у процесі розширеного відтворення, а за строком повернення вкладених у них коштів (необоротні й оборотні); сама діяльність – не як сукупність процесів розширеного відтворення, як витрачання вкладеного капіталу (власного й залученого) з метою його збільшення [3, с. 59].

Отже, існує три методи визначення фінансового результату. Головний із них – метод "витрати – випуск", що базується на моделі В. Леонтьєва. Другий метод спирається на формулу балансу: актив дорівнює сумі власного капіталу і зобов'язань. Третій – визначає фінансовий результат як зміну вартості чистих активів на початок і кінець звітного періоду. Для розрахунку фінансового результату за кожним методом передбачені певні моделі у планах рахунків, які, в свою чергу, пов'язані зі структурою фінансових звітів.

Якщо зіставити фінансовий результат, обчислений за кожним із трьох методів на одному підприємстві за певний звітний період, то результати розрахунків можуть суттєво відрізнятись.

На підприємствах зарубіжних країн головним способом визначення фінансового результату є спосіб, що ґрунтується на зіставленні доходів і витрат. Інші – використовуються для підприємств малого бізнесу в умовах спрощеного оподаткування. З аналітичною метою їх може використовувати будь-який користувач фінансової звітності.

Метод, за яким фінансовий результат обчислюється шляхом вираховування з вартості активів власного капіталу і зобов'язань, технічно можна подати як різницю суми залишків активних і пасивних рахунків. Цей спосіб можливий тому, що

всі операційні рахунки закриваються на дату складання балансу і залишків не мають.

Метод визначення фінансових результатів на основі зміни чистих активів за певний період технічно простий і зрозумілий, він не вимагає трудомістких розрахунків показників виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) та їх собівартості. Але, при цьому, приріст вартості чистих активів не позбавлений впливу таких чинників, як залучення капіталу шляхом емісії цінних паперів або позичання коштів у банку та в інших кредиторів; переоцінка активів на дату складання балансу; вилучення прибутку засновниками та погашення зобов'язань [3, с. 63].

Міжнародна система обліку розрахунку фінансових результатів заснована на використанні вищезазначеного методу. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій поєднує в собі позитивні аспекти англо-американської і континентальної систем обліку. Він передбачає визначення фінансового результату за видами діяльності (континентальна система) і функціями підприємства (англо-американська система).

Як економічна категорія, фінансовий результат визначається як різниця між сукупною виручкою та сукупними витратами підприємства. Перевищення валової сукупної виручки над сукупними витратами стає можливим завдяки створенню додаткової вартості. Додаткова вартість виступає у вигляді збільшення вартості товару відносно витрат на його виробництво, як прирощування всього авансового капіталу [6, с. 95].

Визначення фінансового результату за методом «витрати-випуск» передбачає два способи. Перший спосіб називається лінійним, тобто відбувається порівняння випуску з минулими витратами та відображення новоствореної вартості загальною сумою з подальшою деталізацією. Другий спосіб передбачає відображення за дебетом споживання підприємством попередньо виконаних робіт і сторонніх витрат та новоствореної вартості за її елементами.

Елементами знов створеної вартості відповідно до рекомендацій ООН є:

- заробітна плата з відрахуванням на соціальний захист;
- податки і такси, включені до витрат підприємства згідно з чинним законодавством;
- амортизаційні відрахування;
- відрахування на створення резервів забезпечення оборотних коштів, ризиків та витрат;
- інші експлуатаційні витрати (види діяльності, які визначено статутом підприємства: виробнича, торгівельна, будівельна тощо)[5, с. 200].

У деяких країнах з розвинутою ринковою економікою при визначенні фінансових результатів широко використовується багатоступенева форма розрахунку, яка схематично представлена на рис. 1.

Фінансовий результат на російських підприємствах визначають шляхом порівняння усіх доходів

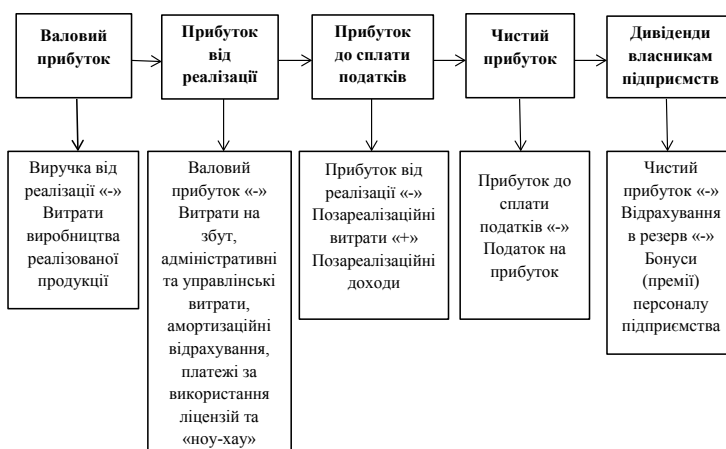

Рис 1. Багатоступенева форма розрахунку фінансових результатів

та витрат. У звіті про прибутки та збитки доходи організації за звітний період відображаються з поділом на виручку, операційні доходи, а у випадки виникнення – надзвичайні доходи [1, с. 431].

Головною метою створення та подальшої діяльності будь-якого господарюючого суб'єкту, не залежно від виду діяльності чи форми власності, є отримання позитивного кінцевого фінансового результату, тобто прибутку. Перші визначення прибутку збігалися зі значенням валового доходу, який за індивідуалістичною системою розподілу поділявся на три категорії: доходи від капіталу, землі та доходи від праці. Вважалося, що кожен із видів є обов'язковою винагородою для одержувача за надані ним послуги у народному господарстві.

У теперішній час одним із розповсюджених методів розрахунку прибутку залишається прямий розрахунок. За допомогою прямого методу визначається прибуток від реалізації продукції, що займає найбільшу питому вагу в складі балансового прибутку як різниця між виручкою від реалізації продукції (без податку на додану вартість і акцизу) і повною собівартістю. Тобто, обсяг одержуваного прибутку залежить від виручки від реалізації продукції та її собівартості. Для встановлення фінансових ресурсів велике значення має правильне визначення виручки від реалізації [2, с. 29].

Висновки і пропозиції. У фінансових результатах знаходять пряме відображення всі аспекти діяльності підприємства: рівень використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів; собівартість реалізованої продукції та її якість; обсяг реалізації, реалізаційні ціни; продуктивність праці; особливості технології та організації виробництва; державне регулювання розвитку галузі тощо.

Розглянувши особливості визначення фінансового результату на зарубіжних підприємствах, можна сказати, що надзвичайно важливо впровадити в практику бухгалтерського обліку підприємств України його визначення різними методами, а не лише методом «витрати-випуск». Саме з концепції прибутку як приросту власного капіталу впливає можливість його розрахунку як приросту чистих активів, або як різниці суми залишків активних і пасивних рахунків.

Список літератури:

1. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит». – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 544 с.
2. Кодацкий В.П. Прибыль / В. П. Кодацкий. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 128 с.

3. Концепція фінансових результатів в системі бухгалтерського обліку підприємства./Л.Г. Ловінська//Фінанси України. – 2003. - № 11. – с. 58-65.
4. Ловінська Л.Г. Концепція фінансового результату в системі бухгалтерського обліку підприємств/Л.Г. Ловінська // Фінанси України. – 2003. - № 11. – С. 58-65.
5. Полякова Л.М. Основи обліку в зарубіжних країнах: [навч. посібник]/ Л.М. Полякова, В.С. Мохняк. – Львів: Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. – 248 с.
6. Фінанси підприємств: Підручник/ Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Подьоргін – 4-те вид., доп. та пероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.
7. Хендриксен З.С., Ван Бреда М.Ф, Теория бухгалтерского учета. / Пер. с англ. под ред. проф. Я.В.Соколова. —М.: Финансы и статистика. -1997.-С. 206-213.

Афанасьева А. Е.

Восточноукраинский университет имени Владимира Даля

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ФИНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТА: ОТЕЧЕСТВЕННАЯ И ЗАРУБЕЖНАЯ ПРАКТИКА

Резюме

В статье исследованы основные методы определения финансовых результатов, которые используются в отечественной и зарубежной практике. Рассмотрены проблемы, которые влечет за собой порядок определения финансового результата в отечественных формах отчетности. Схематически представлена многоуровневая форма расчета финансового результата.

Ключевые слова: финансовый результат, вновь созданная стоимость, прибыль, расходы.

Afanasieva A. E.

East-Ukrainian National University of Volodymyr Dahl

EVALUATION OF FINANCIAL RESULT: DOMESTIC AND FOREIGN PRACTICE

Summary

The article examines the main methods of determining financial results, which are used in domestic and foreign practice. Also it examines problems of the determination of the financial result in national reporting forms. There is schematically presented a multi-level form of calculating the financial result.

Key words: financial result, the newly created value, profit, expenditures.